

Д. Иванова, Кр. Чакърва. ПРОФЕСОР Д.Ф.Н. ВЕРА МАРОВСКА НА 60 ГОДИНИ. – В: *Да преоткриваш думите*. Юбилеен сборник, посветен на проф. д.ф.н. Вера Маровска. УИ «Паисий Хилендарски». Пловдив, 2015.

През 2014 г. проф. д.ф.н. Вера Маровска навърши 60 години – значим повод да я поздравим с юбилея и да ѝ пожелаем здраве и енергия, за да продължи творческите си търсения и да реализира успешно най-новите си идейни проекти.

Вера Маровска завършва Държавния библиотечарски институт в София през 1974 г., след което продължава образованието си в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“, като избира специалността Българска филология. Дипломира се като магистър филолог през 1978 г., а след спечелен конкурс през 1979 г. е назначена за асистент в Катедрата по български език, където преминава професионалното и научното ѝ развитие. През 1991 г. след защита на дисертация на тема *Система на перфектните глаголни форми в съвременния български език* В. Маровска придобива научната степен „кандидат на филологическите науки“ („доктор по филология“), а през 2012 г. – научната степен „доктор на филологическите науки“ (с дисертация на тема *Граматическите признаци определеност и относителност и пространствено-времевата локализация на изказването*).

От 1998 г. заема академичната длъжност *доцент* по съвременен български език (с хабилитационен труд *Механизми за създаване на конотативните знакове в съвременния български език*), а от 2015 г. е професор (с хабилитационен труд *Особености на граматикализацията в българския език*). Преподавател с дългогодишен опит, тя води лекционни курсове по дисциплините *Морфология на съвременния български език*, *Стилистика на съвременния български език* (в бакалавърската степен на обучение), *Езикът на медиите* и *Лингво-философски аспекти на явлението „референция“* (в магистърските програми Медиазнание и Актуална българистика).

В продължение на няколко последователни мандата (от 2001 г.) проф. д.ф.н. В. Маровска е ръководител на Катедрата по български език и можем да отбележим нейните заслуги за създадената атмосфера на академизъм и колегиалност, за утвърждаване на екипната работа, стимулиране на творческите инициативи и на иновативните подходи в обучението.

Научните интереси на юбилярката са съсредоточени в няколко области: морфология и стилистика на съвременния български език, обща морфология (теория на граматикализацията и на междукатегориалните взаимодействия), история на българската граматика, сравнително изучаване на граматичните системи на славянските езици, теория на знаковите, езикова култура, методика на преподаването на български език и др. Разнообразната проблематика, с която се занимава проф. В. Маровска, показва учения, който непрекъснато търси нови теми и непроучени изследователски полета. Творческата ѝ продукция наброява над 80 заглавия (монографии и учебници, статии, рецензии, научно-приложни издания), отпечатани у нас и в чужбина, които привличат вниманието на широк кръг специалисти с оригиналните си идеи и демонстрирания новаторски подход към много от дискуссионните въпроси в съвременната българистика. Голяма популяр-

ност през последните десетилетия придоби и практическата граматика, написана в съавторство с Ц. Карастанева (В. Маровска, Ц. Карастанева. *Практическа граматика на съвременния български книжовен език*), която претърпя три издания: 1997 (първо изд.), 1998 (второ изд.); 2004 г. (трето допълнено и преработено съобразно новата книжовноезикова норма издание) и се превърна в ценен наръчник по правопис и пунктуация.

Съществени са приносите на изследователката при изучаването на българската морфологичната система. Най-напред впечатлява богатият тематичен диапазон на нейните публикации в тази сфера: задълбочено са изследвани категориите *време, таксис, наклонение*; грамемите *имперфект, аорист, императив, конклузив*; лексикално-граматичната категория *вид на глагола* и др. Не са подминати и редица актуални проблеми, свързани с именната категория *определеност : неопределеност*; лексикално-граматичните разрези, класификацията на частите на речта. Забележителен е новаторският подход при интерпретацията на езиковите факти, който превръща научното творчество на В. Маровска в едно от най-стойностните постижения на пловдивската лингвистична школа.

Особено ценни са проучванията на авторката върху българския перфектовиден комплекс (*Теоретично осмисляне на някои основни особености на функционирането на перфектовидните глаголни форми в речта* (1985), *Перфект, перфективизиране и система на граматичните категории на българския глагол* (1986), *Традиционните значения на перфекта (перфект за действие и перфект за състояние) в българския език в съпоставка с полския* (1991), *Историческият развой на перфекта и превръщането му в категория за състояние* (2002) и др.) През 2005 г. е отпечатана и книгата ѝ *Новобългарският перфект – функционални метаморфози и теоретични предизвикателства* (София: „Ромина“), която е първата монография за перфекта в новобългарския език и съдържа цялостно описание на перфектната парадигма. В изложението е доказано, че категориалната еднородност на перфекта, плусквамперфекта, футурум екзактум и футурум екзактум претерити се изразява в притежаването на общ граматически признак. Направен е детайлен анализ на съчетаването на перфектните форми със специфичните маркери на останалите глаголни категории и са представени убедителни аргументи за съществуването на самостоятелна морфологична категория в нашия език, наречена *категория на перфекта*.

В. Маровска е автор на задълбочени проучвания и върху глаголния вид (*Опит за нова интерпретация на аспектуалните опозиции в рамките на лексикално-граматическата категория вид на глагола* (1994), *Нов опит за интерпретация на лексикално-граматичната категория „вид на глагола“* (1996), *Славянските словообразователни и формообразователни аргументи за интерпретацията на категорията вид на глагола като триграмемна* (1998) и др.), в които се отстоява тезата за лексикално-граматичен характер на разглежданата категория, проявяващ се в автономността на парадигмите на глаголните лексеми, независимо от видовата им принадлежност, и в установяването на корелации по видовите значения между три реда словообразователно свързани лексеми – за първичен несвършен вид; свършен вид, производен несвършен вид.

Друг приносен момент в морфологичните изследвания на проф. д.ф.н. В. Маровска е нестандартният начин, по който тя интерпретира същността на грамемите *аорист* и *имперфект* в съвременния български език, както и въпроса за характера на противопоставянето между тях (*Пореден опит за интерпретация на глаголната опозиция „аорист : имперфект“* (1991), *Аористът и функциите му по съвместителство* (2002), *Развой и функции на имперфекта в съвременния български език* (2009) и др.). Поддържа се тезата, че *аористът* участва в темпоралната парадигма „по съвместителство“ – като неопределена (темпорално немаркирана) глаголна форма. Наред с това той се оказва немаркиран и в опозицията *континуативност ~ неконтинуативност*, в която *имперфектът* е маркиран член. Подобни новаторски идеи тя защитава и в по-нататъшните си изследвания.

В наскоро излязлата си книга *Референция и рефериране в света на езика* (Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски“, 2013 г.) авторката се спира на интересен проблем, който е интерпретиран многостранно и иновативно – взаимовръзката между морфологичните категории *определеност ~ неопределеност* и *таксис* на базата на общ семантико-функционален признак, наречен референтна функция или референтност. Подобно проучване се прави за първи път в българската лингвистика. Прави впечатление солидната теоретична основа на анализа, използваните модерни методологически похвати, нетрадиционния поглед към дефинирането на частите на речта, а също и описанието на знаковите, наричани шифтъри, което досега не е правено в пълнота с оглед на българската граматична система. Приносни са наблюденията на В. Маровска върху отношенията *таксис ~ време, определеност ~ таксис*, които са представени както в синхронен, така и в диахронен план, и то в широк ареален контекст: славянски и балкански.

Тясно свързан с проблемите на съвременния български език е и най-новият монографичен труд на юбилярката *Особености на граматикализацията в българския език* (2015, под печат). Актуалността и трайният интерес към избраната тема, както и липсата на обобщаващ труд мотивира В. Маровска да се заеме по-задълбочено с проучването на този проблем. Тя разглежда същността на граматикализацията, основните ѝ характеристики (семантична промяна и морфологизация), различните опити за дефинирането ѝ и се спира на специфичните случаи на граматикализацията в българския език, към които причислява лексикално-граматичните разрези.

На основата на задълбочения прочит на обширната литература по въпроса и критичния анализ на различни становища относно граматикализацията в българския език, както и чрез многобройни примери от съвременния език и от по-ранните му периоди, авторката представя формално-семантичните и функционалните промени, съпътстващи явлението граматикализация (при определеността, таксиса и перфекта) в един нов ракурс, като прави важни изводи. Надяваме се скоро да видим отпечатан този приносен за българското езикознание труд.

Друга важна част от публикациите на В. Маровска са свързани с изследванията ѝ по стилистика. Излязлата през 1998 г. монография *Стилистика на българския език* представлява цялостно изследване на конотативния потенциал на българския език. В нея авторката използва модерни методи и подходи, почиващи на семиотичните класификации и дефиниции на Ч. Пирс и Ч. Морис,

функционалният анализ на текста е проведен в духа на традицията, завещана в трудовете на Р. О. Якобсон. Прилага се системно-структурният изследователски метод, благодарение на който могат по-ярко да се открият взаимоотношенията между явления от различни езикови равнища: конотации на фонетичните структури, на ниво морфология, синтаксис, лексика и словообразуване. Авторката има определени приноси в класифицирането и открояването на ефектите от реализирането на т.нар. граматическа метафора, на синтактичните аномалии с конотативен потенциал и др. По нов начин се интерпретират отношенията между функционалните разновидности на книжовния език, които са представени чрез опозицията *делови ~ неделови стилове*. *Стилистиката* служи не само за подготовката на студентите във филологическото направление, но е позната и като авторитетен източник сред научните среди.

Специално внимание в стилистичните си разработки В. Маровска отделя на въпроса за денотативните и конотативните знакове (*Актуални проблеми на дефинирането на конотативния знак – синтагматичен и парадигматичен аспект* (1996), *Конотации и конотативни функции в езика* (1997), *Денотативни и конотативни знакове в съвременните славянски езици* (2008) и др.), за метафората като езиков феномен (*Мъртвата метафора (есе за филолози)* (2009), *Явлението “граматическа метафора” (или за конотативните транспозиции)* (2011)), за същността на понятието *стил* и др. Споменатите публикации впечатляват с вещината на анализа, с отличното познаване на фундаменталния концептуален базис на съвременната стилистика, с точния подбор на илюстративни примери и най-вече – с демонстрираната лична позиция.

Творческият портрет на проф. В. Маровска не би бил цялостен, ако не споменем участието ѝ в десетки национални научни прояви (организиран от ПУ „Паисий Хилендарски“, СУ „Св. Климент Охридски“, Института за български език – БАН, ШУ „Еп. Константин Преславски“, Бургаския свободен университет, Университета „Проф. А. Златаров“ – Бургас, Филиала на ПУ „Паисий Хилендарски“ в Смолян и др.), както и в международни форуми на Познанския университет „Адам Мицкевич“, Карловия университет в Прага, Санктпетербургския държавен университет), на международните славистични конгреси в Краков (1998), Люблиана (2003), Охрид (2008), Минск (2013).

Тя се включва активно и в проектната дейност на Филологическия факултет. Била е участник в два индивидуални и три колективни научни проекта, чиито резултати са представени на научни конференции, дискуссионни кръгли маси и са отпечатани в научни сборници. Доказателство за високия ѝ професионализъм е и авторството десетки отзиви, рецензии и становища за докторски дисертации и хабилитации, както и съставителството на четири научни съборника. Проф. Маровска е научен ръководител на десетки дипломанти и на трима докторанти, един от които е успешно защитил. През 2010 г. става лауреат на наградата на Фондация „Пигмалион“ за принос във филологията – заслужено признание за цялостната ѝ преподавателска и научноизследователска дейност.

За нас е удоволствие да приветстваме проф. д.ф.н. Вера Маровска по случай личния ѝ празник. В нейно лице Катедрата по български език има един забележителен представител – достоен колега и приятел, авторитетен изследовател,

разпознаваем с оригиналните си идеи. И ценител на словото, за когото (пре)откриването на думите е не само призвание, а смисъл...

Честит юбилей!

Диана Иванова, Красимира Чакърва